

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Rjukan-Notodden
Industrial Heritage Site
inscribed on the World Heritage List in 2015

Saksfremlegg – Verdensarvråd møte 01. desember 2020

Sak 10/2020: Innkalling og saksliste

Forslag til vedtak:

Verdensarvrådet godkjenner innkalling og saksliste.

Sak 11/2020: Riksantikvaren fra 2020 – Atle Omland som ny kontakt fra RA Internasjonal Avd.

Forslag til vedtak:

Verdensarvrådet tar saken til orientering

Sak 12/2020: Nye medlemmer i Verdensarvrådet – Leder HKFTF og USN, og Fylkesrådmannen

Forslag til vedtak:

Verdensarvrådet tar saken til orientering

Sak 13/2020: Søknader Riksantikvaren 2021 – prioriteringer og innstilling

Forslag til vedtak:

Verdensarvrådet ber koordinator om:

- Å oversende innkomne søknader for 2021 - kap. 1429 post 79 – Tilskudd til verdensarv - til Riksantikvaren i prioritert rekkefølge og med rådets anbefaling.

Saksopplysninger:

Fra 2018 har Riksantikvaren besluttet at fylkeskommunene skal forvalte tilskuddsporteføljen for verdensarv (kap. 1429 post 79) etter en årlig, prioritert og tilmålt ramme fastsatt av Riksantikvaren basert på innkomne søknader.

Bakgrunnen for denne beslutningen er å samordne alle tilskudd til verdensarven hos én instans ved hvert av de 8 verdensarvstedene. Beslutningen innebærer også at Vestfold og Telemark fylkeskommune nå skal være mottaker av alle søknader til RA, og at fylkeskommunen i oversendelsesbrevet gir en anbefaling om prioritet og rekkefølge.

Riksantikvaren ser det videre viktig at alle søknader over post 79 er forankret i verdensarvrådet, slik at alle parter med forvaltningsansvar og/eller porteføljeansvar i verdensarven kan stå bak en felles prioritering knyttet søknader og tilskudd med vedtak i verdensarvråd. Prioriteringene skal gjenspeile arbeidet mot oppnåelse av mål i forvaltningsplan.

Søknadsfrist til fylkeskommune for prosjekter/tiltak i verdensarven 2020 var satt til 1. november 2021. Søknadsfrist til RA er som normalt den 15. januar påfølgende år.

Til sammen 8 søknader med samlet sum kr. **14 948 000,-** ligger til grunn for tilskuddsåret 2021 og tilsagn til 2022 og videre. Både pågående og nye tiltak er omsøkt (se søknadene i vedlegg):

Postadresse:
Vestfold og Telemark fylkeskommune
Postboks 2844
3702 Skien

Telefon:
35917000
(dir. 98153222)

Org.nr.: 821 227 062
post@vtfk.no
juliana.strogan@vtfk.no
www.vtfk.no/meny/tjenester/kultur/unesco-verdensarv/

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Rjukan-Notodden
Industrial Heritage Site
inscribed on the World Heritage List in 2015

Tiltakshaver	Prosjekt	Søknader 2020	Bevilget 2020	Forhåndstilsagn 2021	Søknader 2021
Telemark fylkeskommune	Verdensarvråd med sekretariat	1 594 089,-	1 200 000,-	-	1 500 000,-
Hydro Energi	Tømmerrenna	5 694 000,-	1 353 000,-	-	4 748 000,-
Hydroparken	Ovnshus A	5 305 935,-	1 950 000,-	1 000 000,-	1 500 000,-
Telemark fylkeskommune	Company Towns - tilskudd til istandsettelse hus i privat eie - Rjukan og Notodden by	1 000 000,-	1 000 000,-	-	1 000 000,-
Hydro Energi	Kraftstasjon i juvet under hengebrua - Vemork	300 000,-	300 000,-	-	350 000,-
NIA	Hydrogenfabrikken - Tungtvannskjelleren	31 000 000,-	5 000 000,- *	9 000 000,-**	5 000 000,-
NIA	HVA 2	-	-	-	200 000,-
Hydro Energi	Såheim kraftstasjon - Uteområde	650 000,-	-	-	650 000,-
Samlet sum verdensarvråd:		29 482 835,-			14 948 000,-

* Pluss tildeling desember 2019 i kr. 5 000 000.

** Tungtvannskjelleren har blitt bevilget øremerket midler fra KLD: kr. 5 000 000 i 2020 og kr. 6 000 000,- i forhåndstilsagn i 2021. Disse betales gjennom Post 79 og er inkludert i beløpet 9M.

Koordinatorers vurdering av søknadene.

Sekretariatet med statlig finansiering av verdensarvkoordinator omsøkes rutinemessig.

Det er et overordnet mål å ferdigstille store og tunge prosjekter som er igangsatt i verdensarven, jfr tiltaksplan kap. 12 i «Forvaltningsplan Rjukan – Notodden Industriarv 2016 – 2019». Flere tiltak og istandsettingsprosjekter med opprinnelig gjennomføring i 2016-2019 strekker seg nå inn i 2021. Årsaken knytter seg dels til større og omfattende arbeider enn først antatt, men også fordi noen prosjekter nødvendigvis vil ta noen år før de er ferdigstilt.

Istandsetting og tilrettelegging av Tømmerrenna, som antas ferdigstilt i 2024, er et flerdimensjonalt prosjekt som gjennom ivaretagelse av verdensarvverdiene jobber mot en forankring hos lokalsamfunnet. Ved å legge til rette for bruk av vedlikeholdsvei som turvei økes mulighetene for formidling og utnyttelse av det fredet Tinfos kulturmiljøet og kobler verdensarv mot folkehelse, noe som bidrar til bærekraftsmålene nr. 3, 11 og 13.

Company Town er en tilskuddsordning som forvaltes av Tinn og Notodden kommune og har som mål å støtte privat eiere som har ekstra kostnader ved en riktig istandsetting under antikvariske prinsipper. Søkerne kan få opptil 30% av prosjektets kostnad om de velger antikvariske tiltak utført av kompetent håndverker. Ordningen har også blitt brukt for produksjon av veileder om tiltak til spesifikke områder i

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Rjukan–Notodden
Industrial Heritage Site
inscribed on the World Heritage List in 2015

de to byene. Company Town er et spleiselag og midlene fra Post 79 utløser kr 400 000 fra Tinn kommune og kr 200 000 fra Notodden kommune.

Fabrikkene er et viktig attributt i verdensarven. Her inngår en rekke signifikante objekter, der Ovnshus A står som første ledd i produksjonslinje A og en av de viktigste bygninger i verdensarvområdet. Det var i drift fra 2. oktober 1907 t.o.m. 6. april 1934, da sluknet de siste Birkeland-Eyde ovnene og perioden med lysbuetmetoden på Notodden var slutt. Prosjektet har som mål å istandsette denne viktig verdensarvbygning slik at det kan tas i bruk både til næring og formidling av verdensarvhistorie. Metodologien, planlegging og gjennomføring har basert seg på grundig analyse av historisk dokumentasjon og står nå som et flaggprosjekt i best praksis når det gjelder tilrettelegging for vern gjennom bruk.

Prosjektet Etablering av museumsbygg over Tungtvannskjelleren på Vemork har som mål å synliggjøre bygningen som et kulturminne av internasjonalt format, og skape en unik formidlingsplattform for overlevering av krigs- og industrihistorie til dagens og framtidige generasjoner.

Mot denne bakgrunn anbefaler koordinator at følgende søknader får topp prioritet ved oversendelse til Riksantikvaren 2021:

1. Tømmerrenna (Lienfoss – kanalbyen, Notodden)
2. Company-Town tilskuddsmidler
3. Ovnshus A
4. Hydrogenfabrikken – Tungtvannskjelleren

Av året er det kommet inn en rekke nye søknader. Koordinators vurdering er at søknadene må forankres med utgangspunkt i gjeldende forvaltningsplan og/eller knyttet strakstiltak der dette er påkrevet. I gjeldende tiltaksplan kap. 12 pkt 2.1 heter det:

«Alle verdensarvobjektene skal kontinuerlig overvåkes og tilstandsvurderes. Dette danner grunnlag for prioriteringer og konkrete handlingsplaner/tiltak.»

Vannkraft er den opprinnelige kilde til hele industrieventyr. Det er å si industri produksjonen, men også til selv bygging av anleggene. Kraftstasjon i juvet under hengebrua (Vemork) er oppført i 1913 i forbindelse med oppføring av Såheim kraftstasjon. Den er ikke fredet og skal ikke tilbakeføres, prosjektet skal ivareta ruinen. Bygget forfaller, og det er fare for at tårnet kan kollapse. Dette prosjektet ses som nødvendige strakstiltak.

Vern gjennom bruk er viktig i kulturminnevernet. Såheim kraftstasjon har siden 1915 vært operativt. Som kraftstasjon, formidlingsarena og lokalsamfunnsaktør er Såheim noe av det viktigste i verdensarven. Såheim uteområde prosjekt skal synliggjøre og forbedre hovedadkomsten til kraftverk og idrettshallen, både for lokalsamfunnets bruk og turister. Det skal monteres en opprinnelig lampe og suppleres med lysmaster og lyspunkter som skal «guide» besøkende i området. I tillegg vil det bli satt opp infotavler med historikk.

HVA 2 er et forprosjekt om bevaring og bruk av Hydros tegningsarkiv. Prosjektet innebærer kartlegging, skissering til løsning og rapport. Tegningsarkiver er et viktig støtte til autentisiteten i verdensarvområder hvor bygninger og andre elementer skal konserveres og/eller tilpasses til bruk og en solid og tilgjengelig database er et veldig positivt skritt i denne retning. Imidlertid er forprosjektet som

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Rjukan-Notodden
Industrial Heritage Site
inscribed on the World Heritage List in 2015

beskrevet sammenfallende med eiernes egne mandat. Sekretariatet vil ønske en søknad om medfinansiering av konkrete tiltak på dette område velkommen.

På bakgrunn av dette innstilles følgende søknader i neste prioriteringsrekkefølge:

1. Kraftsstasjon under hengebrua - Vemork
2. Såheim uteområde
3. HVA 2

Sak 14/2020: Revisjon av forvaltningsplanen 2020-2023

Forslag til vedtak:

1. Verdensarvrådet anbefaler revidert Forvaltningsplan 2020 – 2023 for politisk behandling i kommuner og fylkeskommune før sommeren 2021.
2. Verdensarvrådet ber verdensarvkoordinator oversende anbefalingen til kommunene og fylkeskommunen med følgende forslag til vedtakstekst: «Forvaltningsplanen for Rjukan-Notodden Industriarv 2020-2023 med tiltaksdel godkjennes. Den skal være et strategisk og praktisk verktøy i arbeidet med verdensarven ved at målsettinger og tiltak følges opp i kommune/fylkeskommune sitt arbeid og øvrige relevante planer.»

Saksopplysninger:

Alle verdensarvstedene skal ha en forvaltningsplan. UNESCOs krav til forvaltningsplaner for verdensarvsteder er beskrevet i «De operasjonelle retningslinjene for implementering av verdensarvkonvensjonen» (UNESCO 2017) og den norske verdensarvpolitikken nedfelt i Stortingsmelding 35 (2012-2013) «Framtid med fotfeste».

Planen er veiledende for forvaltningsorganene og får virkning gjennom at områder og anlegg med høye verdensarvverdier innarbeides i juridiske plandokument etter plan- og bygningsloven, og ved at målsettinger og tiltak med økonomiske konsekvenser tas inn i kommunenes, fylkeskommunenes og statlige etaters budsjetter og programmer. Rjukan-Notodden Industriarvs opprinnelige forvaltningsplan blir laget som et vedlegg til nominasjonssøknaden om verdensarvstatus i 2013 og har hatt en første revisjon for periode 2016-2019.

Forvaltningsplanen skal være et strategisk og praktisk verktøy i arbeidet med verdensarven. Det er i denne runden gjennomført en mindre revisjon av forvaltningsplanen, der små endringer, prioriteringer og korrigeringer er tilføyet til den opprinnelige planen. Verdensarvkoordinator(ne) har ledet arbeidet i samarbeid med ansvarlige i kommunene og fagavdelingene i fylkeskommunen, samt verdensarvsenter og NIA. En større revisjon av planen skal etter planen gjennomføres i 2023, i sammenheng med statusrapportering til UNESCO i Paris.

Postadresse:
Vestfold og Telemark fylkeskommune
Postboks 2844
3702 Skien

Telefon:
35917000
(dir. 98153222)

Org.nr.: 821 227 062
post@vtfk.no
juliana.strogan@vtfk.no
www.vtfk.no/meny/tjenester/kultur/unesco-verdensarv/

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Rjukan-Notodden
Industrial Heritage Site
inscribed on the World Heritage List in 2015

Koordinatorers vurdering

Revisjon av forvaltningsplanen 2020-2023 er gjennomført i henhold til **Sak 14/2018** i verdensarvrådet. Den reviderte forvaltningsplanen er oppdatert på alle punkter, og fremstår mer helhetlig enn sin forgjenger. Forvaltningsplanen speiler de forutsetninger og prioriteringer det realistisk sett er mulig å oppnå i første planperiode mot 2023. Aktiv deltakelse fra alle parter gjør at planverket bør fremstå som omforent og avklart med tanke på veien videre imot 2023.

Sak 15/2020: Status prosjekt «Undervisningsopplegg i verdensarven» - verdensarv i læreplan.

Forslag til vedtak:

Verdensarvrådet ber verdensarvsenter en presentasjon ved utpekte prosjektleder av en konkret framdriftsplan til gjennomføring. Presentasjonen tas på rådets møte vår 2021.

Saksopplysning:

Undervisningsopplegg i verdensarven er et prosjekt om opprettelse av undervisningsmateriell om verdensarven for bruk fra barnehagen til grunnopplæring. Prosjektet har vært svært vellykket og har høstet stor anerkjennelse både nasjonalt og internasjonalt. Det er per i dag en av flaggprosjektene til Rjukan-Notodden Industriarv.

Prosjektet ble avsluttet med en konferanse i august 2018 og framdrift, samt formidling og vedlikehold av prosjektet er overført verdensarvsenter. Med ansvaret følget prosjektmidlene i str. **kr. 916 006**.

I sitt møte den 27.11.2019 ba rådet verdensarvsenteret om en presentasjon av status på prosjektet. Rådet ble informert at prosjektet hadde ingen aktivitet i det siste året og ingen midler hadde blitt brukt siden overtagelse i desember 2018. Søknadsmidler for skolereiser var ikke publisert. Verdensarvsenter presenterte noen pågående prosjekter som kunne være aktuelle for bruk av de overførte midlene.

Sakshistorikken:

Prosjektets opprettelse var først vedtatt i 2015 (Sak 15/2015).

"Forvaltningsplanen har som mål 5.1 at «forvaltningen samarbeider med grunnskole, videregående skole, høyskoler, universitet og forskningsinstitutter». Tiltak under dette er bl.a. utarbeidelse av en samlet læreplan for grunnskole og videregående skole, og utarbeidelse av undervisningsopplegg.

(...)

Prosjekteier er Telemark fylkeskommune, Tinn kommune og Notodden kommune.

(...)

Koordinatorenes vurdering:

Utdanning og skoleverket er det største arbeidsfeltet for UNESCO og derfor også en viktig målgruppe for verdensarven. Klima- og miljødepartementet har understreket dette for de norske verdensarvstedene. Derfor er det konkrete tiltak i forvaltningsplanen vår for å nå denne gruppen. Det er i Norge gjort få konkrete forsøk på etablering av

undervisningsverktøy og læreplaner om verdensarv. Dette prosjektet er ment å møte denne utfordringen for vårt område, forhåpentligvis med overføringsverdi til andre.

(...)

Det skal utarbeides lokalt lærestoff for barnehagen og hele grunnsopplæringen (grunnskole og videregående skole), som ressurser til bruk i opplæringen. Undervisningsopplegget skal fremstå som koordinert, helhetlig og progressivt, fra barnehage til videregående skole. Prosjektet skal vare fra høsten 2016 til sommeren 2018. Ved prosjektets slutt skal det være et resultat som kan tas i bruk fra skoleåret 2018/2019."

Sluttrapport for prosjektet var presentert i rådets møte den 29.05.2018 (Sak 7/2018) som fattet følgende vedtak:

"Vedtak (enstemmig):

- *Verdensarvsenteret NIA overtar formidling, drift og vedlikehold av undervisningsopplegget i verdensarven etter prosjektslutt den 31.7.2018.*
- *Det oppfordres til kommunale/fylkeskommunale politiske vedtak som binder læreplanarbeidet til undervisningsprosjektet i det videre forløp.*
- *Evt. mindreforbruk av prosjektmidler tilføres verdensarvsenteret, samt til planlegging av sluttkonferanse høsten 2018."*

Et formaliseringsvedtak setter et tilskudd på **kr. 916 006,-** under følgende vilkår:

"Tilskuddet er gitt på følgende vilkår vedtak 16/2018 i verdensarvråd:

- *Verdensarvsenteret tilføres overskudd av prosjektmidler fra undervisningsopplegg i verdensarven.*
- *Beløpet øremerkes videre arbeid med undervisningsopplegget.*
- *Det settes av **kr. 150 000** som kan omsøkes for barnehage/skole til dekning for reiseutgifter i verdensarven. Verdensarvsenteret skal dekke reiseutgifter forholdsmessig for hver av kommunene.*
- *Verdensarvsenteret plikter å gjøre søknadsmidler for reise til verdensarvsenteret godt synlig på hjemmesiden og andre relevante arenaer.*
- *Tilskuddsmidlene skal brukes i tett dialog med verdensarvkoordinator i Telemark fylkeskommune.*
- *Det skal leveres rapport på bruken av tilskuddsmidlene. Rapport skal leveres sekretariat for verdensarven v/verdensarvkoordinator hvert år til tilskuddsmidlene er realisert."*

20.12.2018 ble tilskuddsmidlene utbetalt etter anmodning fra NIA og alt av fysisk materiell fra prosjektet levert museet.

På denne bakgrunnen har sekretariatet fått innmeldt noen spørsmål, og startet dialog med Verdensarvsenteret om gjenstart av prosjektet. I møte 25.09.2020 mellom verdensarvkoordinator og leder til verdensarvsenter har blitt funnet enighet om:

- Det lages en undersøkelse til skolene om prosjektet og bruk av heftene.
- Verdensarvsenter utpeker en prosjektleder med fagkompetanse innom pedagogikk.
- Heftene oppdateres og videreutvikles i samsvar med Fagfornyelsen 2020.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Rjukan-Notodden
Industrial Heritage Site
inscribed on the World Heritage List in 2015

- Øremerket midler til transport brukes i samsvar med vilkårene i vedtaket 16/2018.
- Evt. resterende midler etter oppdatering/videreutvikling av heftene kan søkes omdisponert til det relaterte prosjekt «Forsøksfabrikken», som planlegges etablert i alle 3 kommunene.

Koordinatorers vurdering:

Undervisningsopplegg i verdensarv er et svært viktig prosjekt til Rjukan-Notodden Industriarv. Det er et grunnleggende skritt mot oppnåelse av forvaltningsplanens mål 5.1 «forvaltningen samarbeider med grunnskole, videregående skole, høyskoler, universitet og forskningsinstitutter». Prosjektet inneholder de mest viktige prinsipper av UNESCO om utdanning og skoleverket og er anerkjent som best praksis i verdensarvarbeid både nasjonalt og internasjonalt.

Framdriften av prosjektet har enormt potensiell til å bidra til bærekraftsmål 4. God Utdanning og oppfylle ambisjonen i å "sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og livslang læring for alle". I tillegg, en forankring av verdensarven i det lokale utdanningssystemet bidrar til identitetsbygging, bevaring av verdensarven og ivaretagelse av verdensarvstatusen i et langsiktig perspektiv.

Koordinator ser som svært viktig en raskt kontinuering av prosjektet slik at formålet kan bli utfyllt. Elevene i alle 3 verdensarvkommunene bør få mulighet til å dra nytte av prosjektets materiell som er allerede utviklet og annet som skal utvikles innenfor den finansiell ramme som er øremerket til videre arbeid med undervisningsopplegget. Viktig i framtiden av prosjektet skal være utfylling av vilkårene som la grunnlag for overføring av prosjektmidlene. Koordinator minner viktigheten av et inkluderende og helhetlig tilbud innom undervisningsopplegget, samt "gratis prinsippet" av utdanning i Norge, og ser ikke rom for bruk av prosjektets tilskuddsmidler til utvikling av kommersielle produkter.

Prosjektet er preget av en stor grad faglighet innom det pedagogiske feltet og koordinator ser som uunnværlig at prosjektet ledes av personell med fagkompetanse innom pedagogikk. Et tverrsinstitusjonell samarbeid for videre drift og utvikling av undervisningsopplegget, med aktiv representativitet av opplæringssektor fra hver av verdensarvkommunene, ses som naturlig og en kontinuering av best praksis dette prosjektet innebærer.

Sak 16/2020: Eventuelt

Beste hilsen
Juliana Strogan
Verdensarvkoordinator
Rjukan-Notodden industriarv

Postadresse:
Vestfold og Telemark fylkeskommune
Postboks 2844
3702 Skien

Telefon:
35917000
(dir. 98153222)

Org.nr.: 821 227 062
post@vtfk.no
juliana.strogan@vtfk.no
www.vtfk.no/meny/tjenester/kultur/unesco-verdensarv/